

El 'Diccionari Enciclopèdic de Medicina': eina científica i lingüística

La salut de la llengua

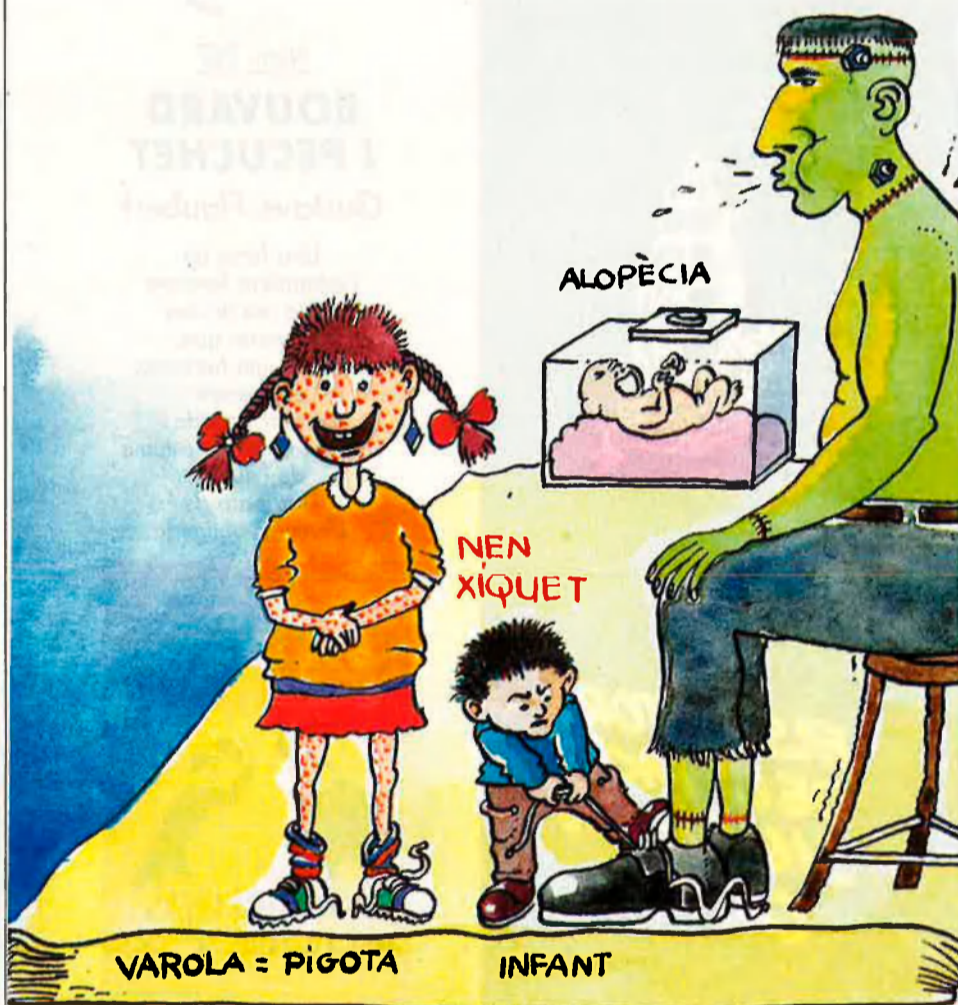
Ja no caldrà fer-se més *xequigs*, ni menjar més *papilles*. D'ara endavant ens haurem de sotmetre a *reconeixements sistemàtics* i tornar a les *farinetes*. És la normalització lingüística, que arriba a la medicina gràcies a una tasca de 6 anys.

La llengua catalana compta des d'aquest any amb un nou element per a la seva normalització. Es tracta del *Diccionari Enciclopèdic de Medicina* de la Fundació Enciclopèdia Catalana. Aquesta obra té com a precedent immediat un *Vocabulari Mèdic* editat als anys 70 d'extensió modesta per comparació a l'actual diccionari.

Però el veritable precedent de l'obra que ara ha vist la llum és el *Diccionari de Medicina* de Corachan, editat el 1936. El doctor Corachan fou un notable metge valencià que, curiosament, va nàixer en la zona castellanoparlant del País Valencià. El seu diccionari era una obra magna i completa però no prou útil per als temps actuals. "La idea de fer un nou diccionari mèdic va sorgir fa vuit anys i la tasca pròpiament de redacció ha durat 6 anys" afirma Oriol Casassas, director de l'obra.

Les dificultats lingüístiques han estat nombroses: ¿en quina mesura calia incloure mots populars? ¿I els dialectalismes? ¿Com adaptar els neologismes al català? Totes aquestes qüestions han estat resoltes amb els criteris més racionals. La revisió d'aquests criteris ens descobreix una sèrie d'entretingudes curiositats.

Per exemple, els termes populars són importants. Tal com diu Oriol Casassas, "el metge el primer que fa és dialogar amb el malalt i aquest li explica el que sent amb la seves paraules, encara que recentment la gent és molt sàvia i ja no diu que han tingut un desmai sinó una lipotímia". És cert, el llenguatge popular, amb la divulgació científica, es perd, però això no necessàriament és un fet positiu. Segons Casassas, "en contra del que se sol creure el llenguatge popular pot ser científicament precís. El nostre diccionari recull expressions com *fel sobreixit*, que molta gent ja en diu icterícia. En realitat l'expressió popular no pot ser més gràfica ja que quan hi ha una icterícia el fel sobreix de la vesícula".

El diccionari el que no fa és recollir sistemàticament totes les expressions populars i tots els dialectalismes. És primordialment una obra científica. No hi trobarem la paraula *nen*, ni *xiquet*, ni *al.lot*, ni *nin*, simplement: *infant*. "És una diferència amb el diccionari Corachan -assenyala Casassas-, ell va recórrer la nostra geografia per recollir paraules i posava entre parèntesi el nom de la localitat. Quan un mot dialectal és molt generalitzat en un àmbit sí que el recollim, per exemple: va-

rola (Catalunya) / pigota (País Valencià)".

El *Diccionari Enciclopèdic de Medicina* s'enorgulleix de corregir un error universal relacionat amb la calvície. No volem dir amb això que hagi descobert el miracle que tants esperen, es tracta d'un aclariment. Efectivament: en tots els diccionaris de medicina del món es descriu alopecía com caiguda del cabell. Això és incorrecte. L'alopecía és simplement l'estat d'absència de cabell bé perquè no ha

sortit, bé perquè ha caigut. Dit d'altra manera, la caiguda del cabell condueix, si no es frena, a l'alopecie. El *Diccionari Enciclopèdic de Medicina* aclareix definitivament la qüestió, defineix *alopecie* com "absència de pèl o cabells a les regions que normalment en posseeixen".

Diuen que l'etimologia ajuda a aclarir el significat de les paraules, però si no s'empra amb rigor i coherència pot esdevenir un arma de confusió. Moltes paraules científiques provenen del llatí i del grec. De vegades una mateixa paraula té un radical llatí i un afix grec, és el que es co-

dues coses diferents, curiosament, mamitis la reserven per als animals. Nosaltres en el diccionari utilitzem sempre, en el cas de la mamella, el radical grec *-mastografia*— una prova més de la coherència amb què s'ha redactat el diccionari".

Una obra científica té sempre el deure de rebre neologismes, ja que no sempre els descobriments es produeixen en l'àmbit lingüístic en què s'escriu.

Avui dia la ciència s'expressa fonamentalment en anglès. ¿Com passar al català les paraules estrangeres? Tres criteris s'han seguit en l'elaboració del *Diccionari*

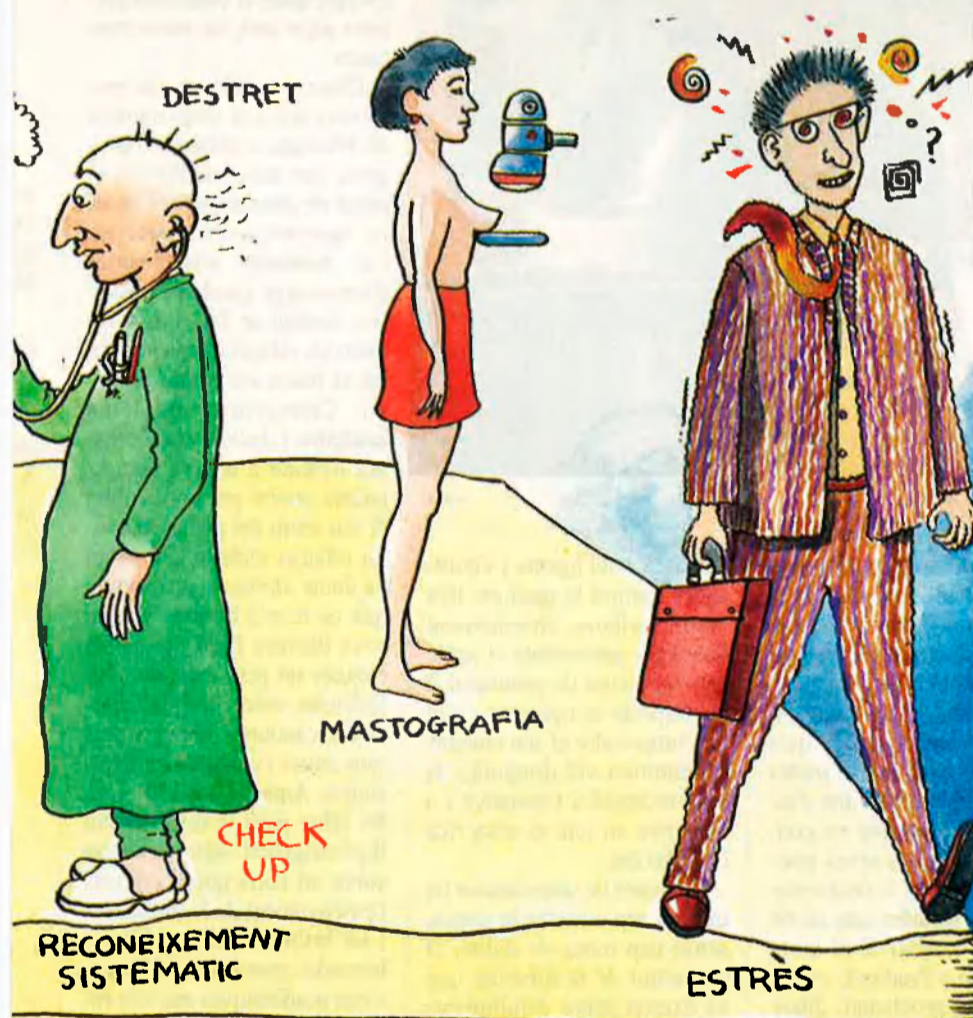
chequeo al *check-up*, els redactors del diccionari han considerat ridícul escriure *xecap* o *xequig* i han optat per buscar la traducció precisa que és *reconeixement sistemàtic*, expressió amb més sentit per a nosaltres.

El tercer criteri ja és una pirueta: es tracta de trobar la paraula catalana que recordi fonèticament a l'anglès i que, a més, coincideixi el màxim possible en el sentit. Tractant-se d'una llengua germànica i una llatina això sembla quasi un miracle, però n'hi ha. Quan un infant nou nat es veu en perill imminent de mort, l'anglès en diu *distress*. En català hi ha la paraula *destret* que curiosament significa la situació de màxim perill de la qual es veu una sortida difícil. Segons Casassas, "destret és una paraula amb èxit, ja que avui a les facultats de medicina s'empra amb tota normalitat". La universalitat lingüística del diccionari es reforça per la versió dels termes mèdics en cinc idiomes: alemany, anglès, espanyol, francès i italià. Per a Oriol Casassas la universalitat del diccionari resideix també en el fet que sigui escrit en català, "la universalitat no és homogeneïtat sinó la convivència harmònica de les particularitats".

La influència de l'espanyol en el català ha fet que es perdessin algunes paraules pròpies. Si el *barco* substitueix el vaixell aquest continua flotant igual, però de vegades els barbarismes han portat la inexactitud com a valor afegit. És el cas de *paperes*, barbarisme força estès a Barcelona ciutat-. El diccionari ens recorda que la inflamació de les galtes són *galteres* i no *paperes*, ja que el pap no s'inflama. Una altra paraula pròpia força oblidada i recuperada en el diccionari és *farinetes* que, sense una variació substancial en la seva composició, sembla que s'ha convertit en unes estranyes *papilles*.

A banda d'Oriol Casassas, els altres redactors del diccionari han estat: Josep Alsina i Bofill, Joaquim Ramis i Coris, Eduard Llauredó i Miret, i Jaume Francí i Pallejà, representants de diverses generacions. Ells han contribuït a la normalització lingüística en la medicina. Mentrestant els prospectes dels remeis ens continuen arribant en anglès, francès i espanyol. Això correspon als laboratoris, que al·leguen les dificultats d'una distribució especial a Catalunya, per a no fer-ho en català. Falta també el pas definitiu, que és l'ús. Aquest es veia frenat per la manca de coneixement de les paraules correctes a l'hora d'emetre un diagnòstic, ara, com a mínim, en aquest terreny, no hi ha excusa.

Albert Punsola

neix com mots híbrids. Un exemple és mamografia (reconeixement de la mamella) el radical de la paraula *-mamo-* és llatí i l'afix *-grafia-* grec. Segons Oriol Casassas, "el problema no és l'ús d'aquest híbrid, sinó que els mateixos que diuen mamografia parlen després de mastitis (inflamació de la mamella). Això crea confusió, ja que parlen sempre de la mateixa cosa (la mamella) però utilitzant un cop el radical grec i un altre el llatí, de manera que sembla que es refereixin a

Enciclopèdic de Medicina: adaptació a la fonètica catalana, traducció i recerca de mots catalans propis però que recorden fonèticament l'anglès.

El primer cas és fàcil: s'agafa la paraula anglesa i es catalanitza. Així convertim *stress* en *estrès*. "Ho hem fet amb paraules que ja han format derivats com *estressant* o *estressat* i això vol dir que han entrat de veritat en la llengua" —recorda Oriol Casassas. Això no es pot fer amb totes les paraules. Encara que en espanyol li diguin